

Atferdsanalyse og psykologisk forståelse av autisme

Børge Holden
psykologspesialist

Svein Eikeseth
professor i psykologi, OsloMet – Storbyuniversitetet

I Tidsskriftet nr. 9/2005 har Jacobsen og Bekk en artikkel om behandling av personer med autisme. Artikkelen har en del udokumenterte påstander om atferdsanalyse og skaper unødvendige motsetninger mellom tilnærminger.

Første del handler om forutsetninger for behandling av personer med autisme, ikke minst forhold knyttet til oppmerksomhet og emosjoner. Det aller meste er det lett å være enig i. Men vi reagerer da de beskriver «ensidig behavioristiske» (les atferdsanalytiske) programmer som «smalspektrede», og at tilnærmingen er «lineær». Imidlertid viser studier (for eksempel Eikeseth, Smith, Jahr & Eldevik, 2005) at anvendt atferdsanalyse for barn resulterer i mindre utfordrende og aggressiv atferd, bedre sosial-emosjonell og adaptiv fungering, bedre kommunikasjon, i tillegg til dramatisk forbedring av IQ. Slike positive endringer i global fungering stemmer ikke med artikkelens karakteristikk. Det finnes også anekdotiske framstillinger av atferdsanalytisk behandling som bryter med forfatterens fordommer (Holden, 2005). I tillegg kalles atferdsanalyse for «reduksjonistisk». I psykologien er dette et vanlig skjellsord, og Jacobsen og Bekk sier ikke hva de mener med det.

Atferdsanalysen beskrives også som «diagnosespesifikk». Dette er misforstått. Atferdsanalyse er utpreget *uavhengig* av diagnose. Det er gammel atferdsanalytisk kunnskap at samme atferd hos et individ kan ha utallige årsaker og at den kan behandles på mange måter. Atferdsanalysen kritiserer også for å rette seg mot «enkeltelementer av utviklingsforstyrrelsen». Men å arbeide med enkeltelementer som er problematiske for hver enkelt er nettopp en styrke ved atferdsanalyse, og en viktig forklaring på gode, *globale* resultater. Å arbeide med enkeltelementer er vel også det eneste mulige! Det innebærer dessuten en individualisering og ikke et diagnostisk utgangspunkt.

Vi ser ikke at Jacobsen og Bekk i realiteten presenterer en ny forståelse, og deres bidrag inneholder en rekke generelle uttalelser alle vil være enige i. Avsnittet om behandlingsmessige implikasjoner inneholder lite som ikke er tatt hånd om innenfor atferdsanalyse, selv om språkbruken er en annen. Vi ser heller ikke at avsnittet om utagering og selvskading i lys av erfaringslæring inneholder strategier som ikke er velkjente innenfor atferdsanalyse. Vi vil imidlertid understreke at vi er enige i forfatterens kritikk av unødig rigide og inngripende tiltak, som i flere tilfeller kan ha hatt et forenklet, atferdsanalytisk opphav. *Alle* tilnærminger kan utføres primitivt og vulgært.

Jacobsen og Bekk går lenger i å anbefale psykoterapi, som vi oppfatter som samtalebehandling, enn vi kan se at det er dekning for. De tar til orde for «å forstå autister på samme måte som andre mennesker som strir med noe», og «å forstå dem og behandle dem som slik en behandler andre mennesker som oppsøker psykolog» (s. 795). Dette er for generelt og lettvent.

Vi er enige i mye av det Jacobsen og Bekk skriver. De overdriver imidlertid nyhetsverdien av sine synspunkter. Deres framstilling av atferdsanalyse er som nevnt overflatisk, og gir ikke inntrykk av at de har satt seg inn i feltet. Dermed kommer også drøftingen av reelle forskjeller mellom ulike perspektiver skjævt ut. De bruker mange honnørord om seg selv, som dynamisk, komplisert, autonomi, respekt, fleksibilitet og prosesser. Dette bidrar også til å overdrive motsetninger mellom perspektiver.